

Verkondiging zondag 18 juli 2010
Ds. Stefan Dijkhuizen

Lezingen: 1 Samuel 1: 1-20 & Lucas 10: 38-42

Verkondiging:

Geliefden van onze Heer Jezus Christus,

'Er is een lijn van vrouwen, van Eva af een lijn, wier rol in de geschiedenis alleen Gods werk kan zijn'. Dat zongen we net met elkaar.

Op die lijn horen we vandaag van twee bijzondere vrouwenverhalen. De mannen? Die komen er vandaag nauwelijks aan te pas, of ze brengen het er niet best vanaf.

Ik begin vandaag met een stelling naar aanleiding van het gedeelte over Martha en Maria. Over dit verhaal zal het in hoofdzaak gaan vanmorgen, al willen we ook even stilstaan bij dat andere mooie vrouwenverhaal, over Hanna.

Maar eerst de stelling: In ieder van ons huist zowel een Martha als een Maria, en de ene is niet beter dan de ander. Even voor alle helderheid: dit geldt ook voor de mannen onder ons, inclusief mijzelf!

'Er is een lijn van vrouwen, van Eva af een lijn.' Het eerste verhaal op deze lijn brengt ons bij Hanna, de moeder van de profeet Samuel. In een indringend en gedetailleerd verhaal horen we hoe zij, onvruchtbare vrouw, toch moeder wordt.

Het verhaal speelt in een tijd om het zo maar eens te zeggen dat er hoognodig een koning komt in Israël. Het volk lijdt in het beloofde land onder invallen van buurvölker, er is vaak hongersnood en het volk lijkt zijn God vergeten. Maar voordat er een koning komt, zal er eerst een profeet moeten opstaan. Die volgorde blijft, een belangrijke volgorde trouwens.

We mogen in deze Hanna meer zien dan alleen zo maar een vrouw ergens uit de geschiedenis. Het beeld van de onvruchtbare Hanna is beeld voor heel Israël, het onvruchtbare Israël. En net als bij alle andere 'moeders van Israël', denk aan Sara, Rebecca en Rachel, is het maar moeilijk om zelf voor nageslacht, voor vruchtbare toekomst te kunnen zorgen.

Deze geboorte van een zoon voor Hanna, duidt in het verhaal dan ook op een grote, nieuwe ontwikkeling in de geschiedenis van Israël. Daar zingt het loflied van Hanna ook over, wat wij net als Glorialied hebben gezongen. 'De Here God regeert. Mijn hart verheugt zich zeer, zijn vredevorst zal heersen'. De geboorte van Samuel is een voorbode voor nieuw voor heel Israël.

Later zal die andere Maria, de moeder van Jezus, ook een loflied zingen bij de aankondiging van de geboorte. Ook dan staat er immers iets heel groots te gebeuren. Ook dat is één van die kernmomenten op de lijn van vrouwen, op de lijn van God met zijn volk Israël.

Nog even kort iets over de mannen in dit verhaal. Zij slaan de plank volkomen mis. Ze kunnen niet omgaan met het verdriet van Hanna. Kunnen als man de diepte van kinderloosheid, zeker in die tijd, niet peilen.

Elkana, ironisch genoeg betekent zijn naam, 'De Heer brengt voort', kan alleen maar vragen stellen aan Hanna. Tenslotte roept hij ook nog om zelfmedelijden: 'Ben ik niet beter dan 10 zonen voor jou?' Wat moet Hanna hier nu mee? Elkana had haar meer lief dan zijn andere vrouw Pennina, zo hoorden we, maar het verdriet kunnen ze niet delen.

En Eli, de oude priester, ziet het allemaal niet zo goed meer. 'Je bent dronken!' roept hij tegen Hanna. Later trekt hij wel weer bij, maar het is duidelijk dat alleen God in dit verhaal het lot kan keren.

Met andere woorden: In de geschiedenis van Israël zal het van God moeten komen. Geen offers, geen priester, maar enkel Gods genade. En laat dat nu precies de betekenis van Hanna's naam zijn: 'God is genadig'.

Het mysterie van Gods liefde en trouw, als we een brug willen maken naar Martha en Maria, zit hem in de eerste plaats niet in het doen, in de actie, maar in het luisteren en open stellen. In het ontvangen van genade.

In tegenstelling tot het verhaal over Hanna, is de geschiedenis van Martha en Maria vlug verteld. Een schijnbaar huis-tuin-en-keuken tafereeltje, onbelangrijk in Israëls geschiedenis en in het leven van Jezus. Vijf korte verzen heeft Lucas maar nodig. En toch zijn deze twee vrouwen in onze cultuur uitgegroeid tot ware symbolen, als namen voor twee type mensen. Je hebt immers heel veel mensen met een Martha-complex, en je hebt mensen die meer lijken op Maria in dit verhaal.

Om het maar meteen te zeggen: Er zullen – ook hier – genoeg mensen zijn, en misschien vooral wel vrouwen, die een diepe hekel aan dit verhaal hebben. Want als je het zo leest, lijkt het toch alsof Jezus ondankbaar al het praktische werk van Martha afwijst, en Maria die haar zus in de steek laat en al het werk laat doen, meer liefheeft. Totaal onrechtvaardig!

En bovendien kan het nogal betuttelend overkomen hoe Jezus reageert. 'Martha, maak je toch niet zo bezorgd, joh!' Ja lekker hoor, maar het werk moet wel gedaan worden! 13 man over de vloer! En toch heeft de naam Martha die vervelende bijklank gekregen alsof hand- en huiswerk minder belangrijk zou zijn.

Maar hoeveel - met name – vrouwen zullen hierin niet het beeld bevestigd zien dat ook zij nooit eens beloond werden voor het vele en harde werken in huis en voor familie, en dat altijd maar als vanzelfsprekend en normaal werd aangenomen?

Daarnaast zou dit verhaal en de reactie van Jezus ook zo gezien kunnen worden als illustratie van onze tijd waarin handenarbeid zoveel minder gewaardeerd wordt dan hoofd- en denkwerk. Maar waarom eigenlijk?

Is het soms verkeerd om gastvrij te zijn, om alles voor je gasten te willen doen? Je in te zetten voor degenen die op je pad komen? Is het niet regelrecht naastenliefde wat Martha hier doet? Ja toch!?

Ik kom even terug op de stelling 'In ieder van ons huist zowel een Martha als een Maria.' Dat lijkt een waarheid als een koe, maar met het oog op een goed verstaan van dit korte keukenverhaaltje, wil ik daar wat dieper op ingaan.

Het evangelie vertelt ons vaak verhalen die heel erg zwart-wit zijn. Verhalen die contrasteren, choqueren, zoals hier eigenlijk gebeurt. Dat helpt ons ook meer om de boodschap te verstaan, dan dat het nu echt een verslag is van één van de reisdagen van Jezus.

Het gaat daarom ook niet om een veroordeling van Martha – en daarmee van al die mensen, vrouwen en mannen die zich uit de naad werken en inzetten voor een ander. Het gaat ook niet om een ophemeling van types als Maria: Vroom zijn, altijd maar bidden en achter Jezus aan lopen.

We mogen die twee niet tegen elkaar uitspelen. We moeten er naar luisteren, naar beide kanten, om te zien en te leren wat nu werkelijk belangrijk is in het navolgen van Jezus.

Het verhaal staat niet voor niets ingeklemd tussen de gelijkenis over de barmhartige Samaritaan en het leren bidden van het Onze Vader. Het verhaal over Martha en Maria gaat dus over niets anders dan de juiste verhouding tussen werken en bidden, tussen geven en doen enerzijds, en kunnen ontvangen anderzijds.

In de geschiedenis is dit verhaal op vele manieren uitgelegd, vaak op verschrikkelijke manieren. Martha zou staan voor de synagoge en Maria voor de kerk. Dramatisch en incorrect. De vroom luisterende en aan de voeten van Jezus zittende Maria zou het beeld zijn voor de rol van vrouwen in de kerk. Of later, vanuit feministische hoek: Jezus bevrijdt hier de huisvrouw en leidt haar uit het diensthuis.

Het voert veel te ver om dat hier allemaal aan te halen. En eigenlijk wil ik er maar eentje uit halen waarmee wij vandaag, met de Maria en de Martha die beiden in ons zitten, wel verder kunnen. Een meer vruchtbare manier van lezen.

Martha en Maria staan immers voor beide kanten van leven en geloven. Werken en bidden. Een gebalde vuist, kerk in actie, en open handen, een meditatieve en ontvangende kerk. Diaconie en liturgie, dieners en luisteraars. Zoals ik bij een collega ergens tegenkwam: 'Langzamerhand heb ik geleerd om de Martha en Maria in mijzelf wat meer in balans te krijgen'. Het beeld van Martha als keukensloof, activiste, gaat dus niet op, en beiden hebben elkaar nodig in het leven.

Waar zit de crux dan wel? Natuurlijk is Martha terecht boos op haar zus, natuurlijk is ieder diaken-werk mooier dan alle vrome woorden bij elkaar.

Maar er is één ding wat er hier misgaat. Martha vergeet dat wanneer zij Jezus ontvangt, dat wanneer Jezus naar haar, naar ons, op reis is – daar begon het verhaaltje immers mee, Jezus was op reis, om te zoeken wat verkoren is – dan kost je dat nogal wat. Dat kost je hele leven, dan moet je alles los laten.

Jezus laat immers opnieuw zien dat niet wij alles moeten doen, dat niet wij voor Hem moeten werken, maar Hij voor ons. 'Ik ben op reis naar Jeruzalem, waar alles voltooid zal worden, om jou te zoeken, om jou te vinden. Niet om jou voor mij te laten zwoegen, maar ik ben er om alles voor jou te doen! Zie je dat, Martha?'

Jezus is immers die barmhartige Samaritaan, waar hij kort daarvoor nog over vertelde. Wie is de naaste geworden? Hij is onze naaste.

Maria kan luisteren, kan Jezus laten spreken voor haar. Martha daarentegen spreekt tot Jezus – verwijtend en boos, op zich misschien wel terecht – maar ze vergeet Jezus werkelijk in haar leven toe te laten en te ontvangen wat hij haar wil geven.

Maria kan zich openstellen voor wat Jezus in haar kan bewerkstelligen, Martha stelt daartegenover alles in het werk om Jezus en de andere gasten te bevredigen. Maar wat is er nu echt nodig?

Jezus ontslaat ons niet van onze inzet en ons werk. Maar hij laat wel zien dat wij bij hem niets hoeven in te brengen, niets hoeven te voldoen, maar eenvoudig mogen ontvangen, mogen luisteren, hem aan het werk mogen laten.

Het verhaal over Martha en Maria is zo niet zozeer een geschiedenis als wel een gelijkenis. Het gaat over twee wijzen van leven en geloven, en ze zijn beiden onmisbaar en in ons allen aanwezig. Maar voor alles wil Jezus onze naaste zijn, wil Hij ons veranderen. Wil hij ons zijn genade geven, want God is genadig. Laat je je toebehoren aan Hem?

In de naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest. Amen.